

ΚΑΖΟΥΟ ΙΣΙΓΚΟΥΡΟ

ΒΡΑΒΕΙΟ
ΝΟΜΠΕΛ
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

ΟΤΑΝ ΗΜΑΣΤΕ ΟΡΦΑΝΟΙ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

Μετάφραση: Αργυρώ Μαντόγλου

ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Όταν ήμαστε ορφανοί**

ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΥ: When we were orphans

Από τις Εκδόσεις Faber and Faber, Λονδίνο 2000

ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Kazuo Ishiguro

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Αργυρώ Μαντόγλου

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Χρυσούλα Τσιρούκη

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ – ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Κατερίνα Σωτηροπούλου/The Page Turners

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Ραλλού Ρουχωτά

© Kazuo Ishiguro, 2000

© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2019

Πρώτη έκδοση: Εκδόσεις Καστανιώτη, 2001, με τον τίτλο «Τότε που ήμασταν ορφανοί»

Δεύτερη έκδοση: Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ, Οκτώβριος 2019, 5.000 αντίτυπα

Πρώτη ανατύπωση: Ιούλιος 2022, 7η χιλιάδα

Έντυπη έκδοση ISBN 978-618-01-3056-0

Ηλεκτρονική έκδοση ISBN 978-618-01-3057-7

Τυπώθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτί.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, διανομή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση, παρουσίαση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.

Από το 1979

Έδρα:

Τατοίου 121, 144 52 Μεταμόρφωση

Βιβλιοπωλείο:

Εμμ. Μπενάκη 13-15, 106 78 Αθήνα

Τηλ.: 2102804800 • fax: 2102819550

PSICHOGIOS PUBLICATIONS S.A.

Publishers since 1979

Head Office:

121, Tatoi Str., 144 52 Metamorfossi, Greece

Bookstore:

13-15, Emm. Benaki Str., 106 78 Athens, Greece

Tel.: 2102804800 • fax: 2102819550

e-mail: info@psychogios.gr

www.psychogios.gr • <http://blog.psychogios.gr>

ΚΑΖΟΥΟ ΙΣΙΓΚΟΥΡΟ

ΟΤΑΝ ΗΜΑΣΤΕ ΟΡΦΑΝΟΙ

Μετάφραση: Αργυρώ Μαντόγλου

ΠΡΩΤΗ ΑΝΑΤΥΠΩΣΗ

ΑΛΛΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΚΑΖΟΥΟ ΙΣΙΓΚΟΥΡΟ
ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ

Ο θαμμένος γίγαντας, 2015, μτφρ. Αργυρώ Μαντόγλου

Τα απομεινάρια μιας μέρας, 2017,

μτφρ. Αργυρώ Μαντόγλου

Μη μ' αφήσεις ποτέ, 2018, μτφρ. Αργυρώ Μαντόγλου

Αχνή θέα των λόφων, 2018, μτφρ. Αργυρώ Μαντόγλου

Ένας καλλιτέχνης του ρέοντος κόσμου, 2020,

μτφρ. Αργυρώ Μαντόγλου

Η Κλάρα και ο Ήλιος, 2021, μτφρ. Αργυρώ Μαντόγλου

Οι απαρηγόρητοι, 2021, μτφρ. Αργυρώ Μαντόγλου

Υπό έκδοση:

Νυχτωδίες

Στη Λόρα και τη Ναόμι

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Λονδίνο, 24η Ιουλίου 1930

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Ήταν το καλοκαίρι του 1923, το καλοκαίρι που κατέβηκα από το Κέιμπριτζ, όταν, ενάντια στις επιθυμίες της θείας μου να επιστρέψω στο Σρόπσερ, εγώ αποφάσισα πως το μέλλον μου ήταν στην πρωτεύουσα και νοίκιασα ένα μικρό διαμέρισμα στον αριθμό 14β της Μπέντφορντ Γκάρντενς στο Κένσινγκτον. Τώρα θυμάμαι αυτό το καλοκαίρι ως το ωραιότερο της ζωής μου. Ύστερα από χρόνια περιτριγυρισμένος από φίλους, τόσο στο σχολείο όσο και στο Κέιμπριτζ, απολάμβανα τη συντροφιά του εαυτού μου. Απολάμβανα τα πάρκα του Λονδίνου, την ησυχία στο Αναγνωστήριο του Βρετανικού Μουσείου· άφηνα τον εαυτό μου ελεύθερο να βολτάρει ολόκληρα απογεύματα στους δρόμους του Κένσινγκτον, κάνοντας σχέδια για το μέλλον, σταματώντας κάθε τόσο για να θαυμάσω το γεγονός πως εδώ στην Αγγλία, ακόμα και στο μέσο μιας μεγάλης πόλης, συναντούσες αναρριχητικά φυτά και κισσούς να αγκαλιάζουν τις προσόψεις των υπέροχων κατοικιών.

Σε έναν τέτοιο χαλαρό περίπατο συνάντησα, εντελώς τυχαία, έναν παλιό φίλο από το σχολείο, τον Τζέιμς Όσμπορν, και μόλις ανακάλυψα πως ήταν γείτονας, του πρότεινα να με επισκεφτεί όταν θα ξαναπερνούσε από τα μέρη μου. Παρότι

μέχρι εκείνη τη στιγμή δεν είχα δεχτεί ούτε έναν επισκέπτη στον χώρο μου, ξεστόμισα την πρόσκληση με αυτοπεποίθηση, καθώς είχα επιλέξει την κατοικία μου με μεγάλη προσοχή. Το ενοίκιο δεν ήταν υψηλό, αλλά η σπιτονοικοκυρά μου το είχε επιπλώσει με έναν τόσο γουστόζικο τρόπο που θύμιζε τη χαλαρότητα της βικτωριανής εποχής: το καθιστικό, το οποίο είχε άπλετο φως κατά το πρώτο ήμισυ της ημέρας, είχε έναν φθαρμένο σοφά και δυο αναπαυτικές πολυθρόνες, έναν μπουφέ αντίκα και μια δρύινη βιβλιοθήκη με στραπατσασμένες εγκυκλοπαίδειες – όλα αυτά ήμουν πεπεισμένος πως θα αποσπούσαν την επιδοκίμασία του επισκέπτη μου. Επιπλέον, αμέσως μόλις νοίκιασα τα δωμάτια, είχα πάει με τα πόδια μέχρι το Νάιτσμπριτζ και είχα αγοράσει ένα σετ τσαγιού Queen Anne, μερικά πακέτα με εκλεκτό τσάι και ένα μεγάλο κουτί με μπισκότα. Οπότε, όταν τελικά ήρθε ο Όσμπορν, ένα πρωινό λίγες μέρες μετά, ήμουν σε θέση να σερβίρω τα ροφήματα με τέτοια σιγουριά, που δεν του άφηνε περιθώριο να υποθέσει πως ήταν ο πρώτος μου επισκέπτης.

Περίπου τα πρώτα δεκαπέντε λεπτά, ο Όσμπορν περιφερόταν ανυπόμονα στο καθιστικό, επαινούσε τον χώρο μου, περιεργαζόταν το ένα και το άλλο, κοίταζε τακτικά έξω από τα παράθυρα και σχολίαζε όσα λάμβαναν χώρα εκεί κάτω. Κάποια στιγμή σωριάστηκε στον σοφά και καταφέραμε να ανταλλάξουμε τα νέα μας – τα δικά μας και των παλιών μας συμμαθητών. Θυμάμαι πως διαθέσαμε ελάχιστο χρόνο στις δραστηριότητες των εργατικών σωματείων, πριν ξεκινήσουμε μια μακρά και απολαυστική συζήτηση πάνω στη γερμανική φιλοσοφία, η οποία μας έδωσε την ευκαιρία να εκθέσουμε ο ένας στον άλλον την πνευματική μας εξέλιξη, που είχε επιτευχθεί στα διαφορετικά πανεπιστήμια όπου είχαμε φοιτήσει. Έπειτα ο Όσμπορν σηκώθηκε και άρχισε πάλι να βα-

δίξει πάνω κάτω, ανακοινώνοντας ταυτόχρονα τα διάφορα σχέδιά του για το μέλλον.

«Σκέφτομαι να περάσω στις εκδόσεις, ξέρεις. Εφημερίδες, περιοδικά, τέτοια πράγματα. Θα μου άρεσε να έχω τη δική μου στήλη. Πολιτική, κοινωνικά θέματα. Αν, δηλαδή, αποφασίσω να μην ασχοληθώ ο ίδιος με την πολιτική. Λες αλήθεια, Μπανκς, πως ακόμη δεν έχεις σκεφτεί τι θα ήθελες να κάνεις; Ξέρεις, όλα είναι ανοιχτά, υπάρχουν τόσα εκεί έξω για μας» –έδειξε προς το παράθυρο– «δεν μπορεί να μην έχεις κάνει κάποια σχέδια».

«Υποθέτω πως έχω», είπα μειδιώντας. «Έχω ένα δυο πράγματα κατά νου. Θα σε ενημερώσω σύντομα».

«Τι άσο έχεις στο μανίκι; Έλα, δείξ' τον μου! Θα σε κάνω να μου το αποκαλύψεις!»

Αλλά δεν του αποκάλυψα τίποτα και εντός ολίγου άρχισε πάλι να αγορεύει πάνω σε φιλοσοφικά θέματα ή περί ποιησης ή κάτι ανάλογο. Έπειτα, γύρω στο μεσημέρι, ο Όσμπορν θυμήθηκε ξαφνικά ένα ραντεβού για γεύμα που είχε στο Πικαντίλι και άρχισε να μαζεύει τα πράγματά του. Ήταν την ώρα που έφενγε, όταν στράφηκε και μου είπε: «Λοιπόν, παλιόφιλε, σκόπευα να σ' το πω. Απόψε θα πάω σε ένα πάρτι. Δίνεται προς τιμήν του Λέναρντ Έβερσοτ. Του μεγιστάνα, ξέρεις. Ένας θεός μου το κάνει. Σ' το λέω τελευταία στιγμή, αλλά αναρωπιόμουν αν ήθελες να έρθεις μαζί μου. Σοβαρολογώ. Σκόπευα να σε επισκεφτώ εδώ και κάποιες μέρες, αλλά δεν τα κατάφερα. Είναι στο Τσάρινγκγουερθ».

Επειδή δεν απάντησα αμέσως, έκανε ένα βήμα προς το μέρος μου και είπε: «Σε σκέφτηκα επειδή θυμήθηκα. Θυμήθηκα πως πάντα εσύ με ρωτούσες για το πώς τα κατάφερνα και ήμουν τόσο “καλά δικτυωμένος”. Αχ, έλα τώρα! Μην κάνεις πως ξέχασες! Συνήθιζες να με ανακρίνεις ανελέητα.

“Καλά δικτυωμένος; Και τι σημαίνει αυτό το καλά δικτυωμένος;” Λοιπόν, σκέφτηκα: *Να μια ευκαιρία για τον παλιόφιλο τον Μπανκς, να δει με τα μάτια του τι είναι αυτό το “καλά δικτυωμένος”*». Έπειτα κούνησε το κεφάλι του σαν να θυμήθηκε κάτι και είπε: «Θεέ μου, τι παράξενος τύπος που ήσουν στο σχολείο».

Νομίζω πως τελικά σε αυτό το σημείο αποδέχτηκα την πρότασή του για το βράδυ –ένα βράδυ που, όπως θα εξηγήσω, αποδείχτηκε πολύ πιο σημαντικό απ’ όσο μπορούσα να φανταστώ–, και τον συνόδευσα μέχρι την πόρτα χωρίς να προδώσω τη δυσαρέσκειά μου με αυτά τα τελευταία του λόγια.

Η δυσαρέσκειά μου έγινε εντονότερη μόλις ξανακάθισα. Είχα, σαφώς, μαντέψει σε τι αναφερόταν ο Όσμπορν. Ήταν γεγονός πως, καθ’ όλη τη φοίτησή μου στο σχολείο, είχα ακούσει κατ’ επανάληψη τον Όσμπορν να λέει πως ήταν «καλά δικτυωμένος». Ήταν μια φράση που την ανέφεραν πάντα όταν μιλούσαν για αυτόν, και νομίζω πως κι εγώ τη χρησιμοποιούσα, όποτε είχε χρειαστεί. Πράγματι ήταν μια έννοια που με γοήτευε, η ιδέα πως αυτός ήταν με κάποιο μυστήριο τρόπο συνδεδεμένος με ποικίλα από τα υψηλότερα κοινωνικά στρώματα, παρότι ο ίδιος δεν έμοιαζε ούτε συμπεριφερόταν διαφορετικά από εμάς τους υπόλοιπους. Ωστόσο, δεν μπορώ να φανταστώ πως τον «ανέκρινα ανελέητα», όπως ο ίδιος είχε ισχυριστεί. Είναι γεγονός πως αυτό το θέμα, όταν ήμουν δεκατεσσάρων ή δεκαπέντε χρόνων, το σκεφτόμουν πολύ, αλλά ο Όσμπορν κι εγώ δεν ήμασταν και τόσο κολητοί στο σχολείο και, απ’ όσο μπορώ να θυμηθώ, μόνο μία φορά τού είχα θέσει το θέμα προσωπικά.

Ήταν ένα φθινοπωρινό πρωινό με ομίχλη και καθόμαστε οι δυο μας σε ένα χαμηλό τοιχάκι, έξω από ένα πανδοχείο στην ύπαιθρο. Νομίζω πως τότε πρέπει να ήμασταν στην πέ-

μπτη τάξη. Μας είχαν βάλει βαθμολογητές σε έναν αγώνα δρόμου και περιμέναμε τους αθλητές να βγουν από την ομίχλη που είχε επικαθίσει πάνω στον διπλανό αγρό, ώστε να τους δείξουμε τη σωστή κατεύθυνση που έπρεπε να πάρουν στον λασπωμένο δρόμο. Δεν περιμέναμε να φτάσουν σύντομα οι αθλητές, γι' αυτό και είχαμε πιάσει χαλαρή κουβέντα. Ήταν σε εκείνη την περίσταση, είμαι βέβαιος, που ρώτησα τον Όσμπορν για την «καλή δικτύωσή» του. Ο Όσμπορν, ο οποίος, παρά την εξωστρέφειά του, είχε έναν σεμνό χαρακτήρα, προσπάθησε να αλλάξει θέμα. Αλλά εγώ επέμεινα μέχρι που είπε στο τέλος: «Α, ξέχνα το αυτό, Μπανκς. Βλακείες, δεν είναι κάτι σοβαρό για να το αναλύσουμε. Απλώς γνωρίζεις κάποιους ανθρώπους. Από τους γονείς σου, από οικογενειακούς φίλους. Δεν ξέρω τι σε προβληματίζει τόσο». Έπειτα, επειδή κατάλαβε τι είχε μόλις πει, στράφηκε και έπιασε τον ώμο μου. «Χίλια συγγνώμη, παλιόφιλε. Ήταν πολύ απρεπές αυτό που είπα».

Αυτό το *faux pas* φάνηκε πως προκάλεσε στον Όσμπορν πολύ περισσότερη αμηχανία απ' ό,τι σε εμένα. Πράγματι, είναι πολύ πιθανόν να είχε καταγραφεί στη συνείδησή του όλα αυτά τα χρόνια, οπότε, προσκαλώντας με να τον συνοδεύσω στο Τσάρινγκγουερθ Κλαμπ εκείνο το βράδυ, ίσως να έκανε, κατά κάποιο τρόπο, μια προσπάθεια να επανορθώσει. Ωστόσο, όπως είπα, δεν είχα ταραχτεί διόλου εκείνο το ομιχλώδες πρωινό από το απερίσκεπτο σχόλιό του. Στην πραγματικότητα, με ενοχλούσε που οι συμμαθητές μου, παρά το γεγονός ότι ήταν πάντα έτοιμοι να αρχίσουν την πλάκα για το όποιο ελάττωμα του καθενός, επιδείκνυαν μεγάλη σοβαρότητα στην παραμικρή αναφορά της απουσίας των γονιών μου. Παρότι ακούγεται περίεργο, η έλλειψη των γονιών μου –και στενών συγγενών στην Αγγλία, εκτός από τη θεία μου

στο Σρόπσερ– είχε πάψει εδώ και καιρό να μου δημιουργεί μεγάλη αμηχανία. Όπως έλεγα συχνά στους φίλους μου, σε ένα οικοτροφείο σαν το δικό μας είχαμε *όλοι* μάθει να τα βγάζουμε πέρα χωρίς γονείς, και η περίπτωση μου δεν ήταν και τόσο διαφορετική. Ωστόσο, τώρα που τα συλλογίζομαι όλα αυτά, φαίνεται πως μέρος από τη γοητεία που ασκούσε πάνω μου η «καλή δικτύωση» του Όσμπορν είχε να κάνει με κάτι που τότε το ένιωθα ως απόλυτη απουσία σύνδεσης με τον κόσμο πέρα από εκείνον του σχολείου Σεντ Ντάνσταν'ς. Δεν είχα καμία αμφιβολία πως με τον καιρό θα είχα κι εγώ ανάλογες διασυνδέσεις και θα έβρισκα τον δρόμο μου. Πιθανόν, όμως, να πίστευα πως είχα κάτι να μάθω από τον Όσμπορν, κάτι το καίριο, κάτι από τον τρόπο που λειτουργούν αυτά τα πράγματα.

Όταν προηγουμένως είπα πως τα λόγια που ξεστόμισε ο Όσμπορν την ώρα που έβγαινε από το σπίτι μου με είχαν κατά κάποιο τρόπο προσβάλει, δεν αναφέρομαι στο γεγονός πως έφερε το θέμα στην «ανάκριση» που του έκανα τόσα χρόνια πριν. Μάλλον μου κακοφάνηκε εκείνο το ανάλαφρο σχόλιό του, πως ήμουν «παράξενος τύπος» στο σχολείο.

Πράγματι, με προβληματίσε για καιρό το γεγονός πως ο Όσμπορν είχε πει τέτοιο πράγμα για μένα εκείνο το πρωί, καθώς εγώ θυμάμαι πως είχα προσαρμοστεί τέλεια στην καθημερινότητα του αγγλικού σχολείου. Ακόμα και τις πρώτες εβδομάδες στο Σεντ Ντάνσταν'ς, πιστεύω πως δεν έκανα κάτι που θα έπρεπε να ντρέπομαι. Από την πρώτη μέρα, για παράδειγμα, θυμάμαι να παρατηρώ τον τρόπο που πολλά από τα αγόρια στέκονταν και μιλούσαν – έχωναν το δεξί χέρι μέσα στην τσέπη του γιλέκου και κουνούσαν τον αριστερό ώμο πάνω κάτω, για να τονίσουν κάποια από τα λεγόμενά τους. Θυμάμαι καλά να αναπαράγω αυτούς τους τρόπους από την

πρώτη κιόλας μέρα με ικανοποιητική μαεστρία και κανένας από τους φίλους μου δε διέκρινε κάτι το παράξενο ή του πέ-
ρασε από το μυαλό να με κοροϊδέψει.

Παρομοίως, υιοθέτησα ταχύτατα όλες τις άλλες χειρονο-
μίες, τις εκφράσεις και τα επιφωνήματα που ήταν κοινά ανά-
μεσα στους συνομηλίκους μου, ενώ ταυτόχρονα αντιλαμβανό-
μουν τα βαθύτερα κοινωνικά ήθη και τις συμπεριφορές
που επικρατούσαν στο καινούργιο περιβάλλον μου. Και φυ-
σικά είχα γρήγορα καταλάβει πως δε θα ήταν φρόνιμο να
λέω ανοιχτά –όπως έκανα στη Σανγκάη– τις ιδέες μου σχε-
τικά με το έγκλημα και την έρευνα. Ακόμα και όταν την τρί-
τη χρονιά υπήρξε μια σειρά από κλοπές και όλοι στο σχο-
λείο απολάμβαναν να παίζουν τον ντετέκτιβ, εγώ απέφυγα
να πάρω μέρος στις έρευνες εκτός από ελάχιστες περιπτώ-
σεις. Και ήταν, αναμφίβολα, το απομεινάρι αυτής της ίδιας
τακτικής που με έκανε να αποκαλύψω ελάχιστα από τα «σχέ-
διά» μου στον Όσμπορν εκείνο το πρωί που με επισκέφτηκε.

Ωστόσο, παρά τις προφυλάξεις μου, μπορώ να ανακαλέ-
σω στη μνήμη μου τουλάχιστον δύο περιστάσεις στο σχολείο
που φανερώνουν πως πρέπει, περιστασιακά τουλάχιστον, να
είχα χάσει τον έλεγχο σε σημείο που επέτρεψα να σχηματί-
σουν οι άλλοι κάποια ιδέα για τις φιλοδοξίες μου. Τότε δεν
ήμουν ακόμη σε θέση να εξηγήσω εκείνα τα περιστατικά, αλ-
λά ούτε και σήμερα είναι δυνατό να το κάνω.

Το πρώτο προέκυψε στα δέκατα τέταρτα γενέθλιά μου. Οι
δυο καλύτεροι φίλοι μου εκείνη την εποχή, ο Ρόμπερτ Θόρ-
ντον-Μπράουν και ο Ράσελ Στάντον, με είχαν πάει σε μια
τσαγερία στο χωριό και το διασκεδάσαμε με βουτήματα και
πάστες. Ήταν ένα βροχερό απόγευμα Σαββάτου και όλα τα
υπόλοιπα τραπέζια ήταν κατειλημμένα. Αυτό σήμαινε πως κά-
θε λίγο και λιγάκι όλο και περισσότεροι κάτοικοι του χωριού

έμπαιναν, μουσκαμένοι από τη βροχή, περιέφεραν το βλέμμα και κοίταζαν αποδοκιμαστικά προς το μέρος μας, σαν να ήθελαν να μας πουν πως έπρεπε αμέσως να αδειάσουμε το τραπέζι για να καθίσουν αυτοί. Αλλά η κυρία Τζόρνταν, η ιδιοκτήτρια, πάντα μας καλοδεχόταν, και εκείνο το συγκεκριμένο απόγευμα των γενεθλίων μου νιώθαμε πως είχαμε κάθε δικαίωμα να κρατάμε το τραπέζι της επιλογής μας δίπλα στο μεγάλο παράθυρο με θέα την πλατεία του χωριού. Δε θυμάμαι και πολλά από όσα λέγαμε εκείνη τη μέρα, αλλά μόλις χορτάσαμε, οι δυο φίλοι μου αντάλλαξαν βλέμματα, και ο Θόρντον-Μπράουν έσκυψε πάνω από τη σάκα του και μου παρουσίασε ένα δώρο τυλιγμένο σε πακέτο.

Μόλις άρχισα να το ξετυλίγω, διαπίστωσα ευθύς πως το πακέτο είχε τυλιχτεί με πολλά χαρτιά και οι φίλοι μου γελούσαν ηχηρά κάθε φορά που αφαιρούσα ένα από αυτά. Όλα έδειχναν πως στο τέλος θα έβρισκα κάτι αστείο. Αυτό που τελικά εμφανίστηκε ήταν μια φθαρμένη δερμάτινη κασετίνα, και όταν άνοιξα τη μικρή αγκράφα και σήκωσα το καπάκι, υπήρχε μέσα ένας μεγεθυντικός φακός.

Τον έχω ακόμη εδώ μπροστά μου. Η εμφάνισή του έχει αλλάξει λιγάκι μέσα στα χρόνια· εκείνο το απόγευμα ήταν ήδη αρκετά χρησιμοποιημένος. Θυμάμαι πως το πρόσεξα αυτό, καθώς και το ότι ήταν αναπάντεχα βαρύς, και πως η λαβή από ελεφαντόδοντο ήταν φαγωμένη σε ολόκληρη τη μια πλευρά. Πολύ αργότερα πρόσεξα –χρειάζεται να διαθέτει κανείς και έναν δεύτερο φακό για να διαβάσει το σκάλισμα– πως είχε κατασκευαστεί στη Ζυρίχη το 1887.

Η πρώτη αντίδρασή μου σε αυτό το δώρο ήταν ο μεγάλος ενθουσιασμός. Τον σήκωσα ψηλά, παραμερίζοντας τους σωρούς από τα χαρτιά περιτυλίγματος που κάλυπταν την επιφάνεια του τραπεζιού –υποψιάζομαι πως μέσα στον ενθουσια-

σμό μου έριξα μερικά χαρτιά στο πάτωμα– και άρχισα αμέσως να τον δοκιμάζω σε κάποιους λεκέδες από βούτυρο που υπήρχαν στο τραπεζομάντιλο. Είχα απορροφηθεί τόσο πολύ, που δεν είχα καν αντιληφθεί τους φίλους μου που γελούσαν δυνατά εις βάρος μου. Μόλις σήκωσα το κεφάλι, έχοντας επιτέλους καταλάβει κάτι, είχαν όλοι βυθιστεί σε μια αμήχανη σιωπή. Τότε ήταν που ο Θόρντον-Μπράουν άφησε ένα κοροϊδευτικό γελάκι και είπε: «Σκεφτήκαμε πως, εφόσον σκοπεύεις να γίνεις ντετέκτιβ, θα χρειαστείς έναν τέτοιο φακό».

Κατάφερα τότε να ανακτήσω την ψυχραιμία μου και προσποιήθηκα πως όλο αυτό ήταν ένα διασκεδαστικό χωρατό. Αλλά νομίζω πως και οι δυο μου φίλοι είχαν κάπως μπερδευτεί ως προς τις προθέσεις τους, και για όση ώρα παραμείναμε στην τσαγεριά, δεν καταφέραμε να αποκτήσουμε την προηγούμενη αλέγγρα διάθεσή μας.

Όπως ήδη είπα, έχω τον μεγεθυντικό φακό τώρα εδώ μπροστά μου. Τον χρησιμοποίησα όταν ερευνούσα την υπόθεση Μάνερινγκ: τον χρησιμοποίησα ξανά, πιο πρόσφατα, στην έρευνα της υπόθεσης Τρέβορ Ρίτσαρτσον. Ένας μεγεθυντικός φακός μπορεί να μη θεωρείται ιδιαίτερα σημαντικό μέρος του εξοπλισμού, παρ' όλα αυτά παραμένει ένα χρήσιμο εργαλείο για τη συγκέντρωση κάποιων αποδεικτικών στοιχείων, και νομίζω πως για αρκετό καιρό ακόμη θα παίρνω μαζί μου αυτό το δώρο γενεθλίων από τον Ρόμπερτ Θόρντον-Μπράουν και τον Ράσελ Στάντον. Τώρα που τον κοιτάζω, κάνω την εξής σκέψη: αν πράγματι ο σκοπός των φίλων μου ήταν να με πειράξουν, τότε λοιπόν το αστείο αυτό είχε γυρίσει εναντίον τους. Δυστυχώς, δεν υπάρχει τρόπος τώρα να μάθω τι είχαν κατά νου, ή το πώς, παρά τις προφυλάξεις μου, είχαν αντιληφθεί αυτή την κρυφή φιλοδοξία μου. Ο Στάντον, ο οποίος είχε πει ψέματα για την ηλικία του

προκειμένου να πάει εθελοντής, σκοτώθηκε στην τρίτη μάχη της Υπρ. Ο Θόρντον-Μπράουν έμαθα πως πέθανε από φυματίωση πριν από δυο χρόνια. Πάντως, και τα δυο αυτά παιδιά έφυγαν την πέμπτη χρονιά από το Σεντ Ντάνσταν'ς και είχα χάσει κάθε επαφή μαζί τους, καιρό πριν μάθω για τον θάνατό τους. Θυμάμαι ακόμη το πόσο είχα στενοχωρηθεί όταν ο Θόρντον-Μπράουν έφυγε από το σχολείο· υπήρξε ο μοναδικός αληθινός μου φίλος από την εποχή που ήρθα στην Αγγλία, και μου έλειψε πολύ το υπόλοιπο της παραμονής μου στο Σεντ Ντάνσταν'ς.

Το δεύτερο περιστατικό που μου έρχεται στον νου προέκυψε λίγα χρόνια αργότερα –στην έκτη τάξη– αλλά δε θυμάμαι καλά όλες τις λεπτομέρειες. Στην πραγματικότητα δε θυμάμαι καθόλου τι είχε προηγηθεί και τι ακολούθησε μετά το συγκεκριμένο περιστατικό. Αυτό που κρατάω είναι την ανάμνηση της εισόδου μου στην τάξη –Αίθουσα 15 στο Παλιό Κτίριο– όταν οι αχτίδες του ήλιου περνούσαν μέσα από τα στενά βιτρό παράθυρα, αποκαλύπτοντας τη σκόνη που αιωρούνταν στον αέρα. Ο δάσκαλος δεν είχε φθάσει ακόμη, αλλά εγώ πρέπει να είχα πάει ελαφρώς αργοπορημένος, καθώς θυμάμαι να βρίσκω τους συμμαθητές μου ήδη καθισμένους σε πηγαδάκια πάνω στα θρανία, στους πάγκους και στα περβάζια των παραθύρων. Ετοιμαζόμουν να πάω κοντά σε μια παρέα πέντε ή έξι αγοριών, όταν απέστρεψαν τα πρόσωπά τους και αμέσως διαπίστωσα πως συζητούσαν για εμένα. Ύστερα, πριν προλάβω να πω το παραμικρό, ένας από μια παρέα, ο Ρότζερ Μπρένθαρστ, έδειξε προς το μέρος μου και σχολίασε: «Σίγουρα είναι πολύ κοντός για να γίνει Σέρλοκ».

Κάποιοι γέλασαν, όχι ιδιαίτερα κακόβουλα, και απ' όσο μπορώ να θυμηθώ, αυτό ήταν όλο. Δεν άκουσα να γίνονται άλλες συζητήσεις σχετικά με τη φιλοδοξία μου να γίνω «Σέρ-

λοκ», αλλά για ένα διάστημα είχα μια μικρή έννοια για το μυστικό μου που είχε αποκαλυφθεί και πως πίσω από την πλάτη μου είχα γίνει αντικείμενο συζήτησης.

Εν τωιαύτη περιπτώσει, η ανάγκη να είμαι προσεκτικός στο θέμα των φιλοδοξιών μου είχε εντυπωθεί μέσα μου πολύ πριν πάω στο Σεντ Ντάνσταν'ς. Τις πρώτες εβδομάδες μου στην Αγγλία είχα περάσει μεγάλο διάστημα περιπλανώμενος στο πάρκο, κοντά στην αγροικία της θείας μου στο Σρόπσερ, παίζοντας, ανάμεσα στις μουσκεμένες φτέρες, τα διάφορα ντετεκτιβικά σενάρια που είχαμε επινοήσει με τον Ακίρα στη Σανγκάη. Φυσικά, τώρα που ήμουν μόνος, ήμουν υποχρεωμένος να παίζω όλους τους ρόλους· ήξερα, βεβαίως, πως μπορούσαν να με δουν από την αγροικία και πρόσεχα να παίζω αυτά τα θεατρικά με περιορισμένες κινήσεις, ψιθυρίζοντας τις ατάκες μου μέσα από τα δόντια – πολύ διαφορετικά από τον τρόπο που ο Ακίρα κι εγώ είχαμε συνηθίσει να παίζουμε.

Ωστόσο, αυτές οι προφυλάξεις είχαν αποδειχτεί ανεπαρκείς. Ένα πρωί είχα ακούσει από τη μικρή σοφίτα μου, την οποία μου είχαν παραχωρήσει, τη θεία μου να μιλάει με κάποιους φίλους κάτω στο καθιστικό. Ήταν η απότομη μείωση στην ένταση της φωνής τους που αρχικά ξύπνησε την περιέργειά μου, και σύντομα βρέθηκα να ξεγλιστρώω στο κεφαλόσκαλο και να γέρνω πάνω στην κουπαστή.

«Έχει χαθεί εδώ και ώρες», την άκουσα να λέει. «Δεν είναι υγιές για ένα παιδί στην ηλικία του, να είναι έτσι βυθισμένο στον κόσμο του. Πρέπει να αρχίσει να κοιτάζει μπροστά».

«Ναι, αλλά αυτό είναι αναμενόμενο», είπε κάποιος. «Ύστερα από όσα του συνέβησαν».

«Δεν έχει να κερδίσει απολύτως τίποτα με το να κάνει μελαγχολικές σκέψεις», είπε η θεία μου. «Έχει εισοδήματα, και υπό αυτή την έννοια είναι τυχερός. Είναι ώρα να κοιτά-

Ξει μπροστά. Σκοπεύω να βάλω ένα τέλος σε όλη αυτή την ενδοσκόπηση».

Από εκείνη τη μέρα και μετά σταμάτησα να πηγαίνω στο πάρκο και πήρα τα μέτρα μου ώστε να αποφεύγω περαιτέρω εκδηλώσεις «ενδοσκόπησης». Τότε όμως ήμουν ακόμη πολύ μικρός και τις νύχτες, ξαπλωμένος σε εκείνη τη σοφίτα, ακούγοντας το τρίξιμο από τις σανίδες την ώρα που η θεία μου περιφερόταν στην αγροικία κουρδίζοντας τα ρολόγια της και φροντίζοντας τις γάτες της, άρχισα και πάλι να παίζω, στη φαντασία μου, όλα τα παλιά ντετεκτιβικά θεατρικά μας, όπως κάναμε με τον Ακίρα.

Αλλά ας επιστρέψω σε εκείνη την καλοκαιρινή μέρα που ο Όσμπορν ήρθε στο διαμέρισμά μου στο Κένσινγκτον. Δε θέλω να αφήσω να εννοηθεί πως εκείνο το σχόλιό του, πως ήμουν «παράξενος», με απασχόλησε περισσότερο από μερικές στιγμές. Στην πραγματικότητα, βγήκα κι εγώ, με μια μάλλον καλή διάθεση, και εντός ολίγου βρέθηκα στο Σεντ Τζέιμς Παρκ να περπατάω γύρω από τα παρτέρια, ενώ η ανησυχία μου για τη βραδιά που με περίμενε όλο και αυξανόταν.

Τώρα που ξανασκέφτομαι εκείνο το απόγευμα, θαρρώ πως είχα κάθε δικαιολογία να νιώθω λίγο νευρικός, αλλά εξαιτίας της ανόητης έπαρσής μου που με είχε κυριεύσει εκείνες τις πρώτες μέρες στο Λονδίνο, δεν ένιωθα έτσι. Ήξερα, φυσικά, πως η συγκεκριμένη βραδιά ήταν εντελώς διαφορετικού επιπέδου από τις βραδιές που έως τώρα είχα περάσει στο πανεπιστήμιο· πως, συν τοις άλλοις, θα ερχόμουν αντιμέτωπος με ήθη με τα οποία δεν ήμουν ακόμη εξοικειωμένος. Αλλά ένιωθα επίσης σίγουρος πως, με την εγρήγορσή μου, θα ξεπερνούσα τις όποιες δυσκολίες, και πως θα συμπεριφερόμουν εν γένει άψογα. Η ανησυχία μου καθώς περιπλανιόμουν στο πάρκο ήταν τελείως διαφορετική. Όταν ο Όσμπορν αναφέρθηκε

στους «καλά δικτυωμένους» καλεσμένους, είχα αυτόματα θεωρήσει πως ανάμεσα σε αυτούς θα υπήρχαν και κάποιοι από τους κορυφαίους ντετέκτιβ του καιρού μας. Νομίζω πως πέρασα το μεγαλύτερο μέρος εκείνου του απογεύματος σχεδιάζοντας το τι θα έλεγα σε περίπτωση που με σύστηναν στον Μάτλοκ Στίβενσον, ή ίσως και στον καθηγητή Τσάρλβιλ. Έκανα, κατ' επανάληψη, πρόβες για το πώς θα σκιαγραφούσα τις φιλοδοξίες μου με σεμνότητα αλλά και με αξιοπρέπεια· φανταζόμουν πότε τον έναν και πότε τον άλλον να εκδηλώνουν ένα πατρικό ενδιαφέρον προς το άτομό μου, να μου προσφέρουν όλων των ειδών τις συμβουλές και να επιμένουν να πάω στον έναν από τους δύο για καθοδήγηση στο μέλλον.

Φυσικά, η βραδιά εξελίχτηκε σε μεγάλη απογοήτευση – ακόμα και αν, όπως θα δείτε λίαν συντόμως, για εντελώς διαφορετικούς λόγους αποδείχτηκε πολύ σημαντική. Αυτό που δε γνώριζα τότε ήταν πως σε αυτή τη χώρα οι ντετέκτιβ δε συνηθίζουν να παίρνουν μέρος σε κοινωνικές συγκεντρώσεις. Αυτό δεν ήταν λόγω έλλειψης προσκλήσεων· η δική μου πρόσφατη εμπειρία πιστοποιεί το γεγονός πως οι κοσμικοί κύκλοι πάντα προσπαθούν να προσελκύουν τους διάσημους ντετέκτιβ του καιρού τους. Ο λόγος είναι πως αυτά τα συγκροτημένα άτομα έχουν την τάση να είναι ευσυνειδητοί, ενίοτε μονήρεις χαρακτήρες, αφοσιωμένοι στη δουλειά τους, και δε θέλουν να συναναστρέφονται τους ομοίους τους, πολύ δε περισσότερο την «κοινωνία».

Ωστόσο αυτό δεν ήταν κάτι που αντιλήφθηκα αμέσως μόλις έφθασα στο Τσάρινγκγουερθ Κλαμπ εκείνο το βράδυ, όπου ακολουθώντας κι εγώ το παράδειγμα του Όσμπορν χαιρέτησα χαρωπά τον εντυπωσιακά ντυμένο πορτιέρη. Ως εκ τούτου, βγήκα από την πλάνη μου αμέσως μετά την είσοδό μας στην αίθουσα του πρώτου ορόφου, όπου επικρατού-

σε συνωστισμός. Δεν ξέρω πώς το αντιλήφθηκα αυτό –καθώς δεν είχα τον χρόνο να εξακριβώσω τις ταυτότητες των παρισταμένων– αλλά η διαίσθησή μου με έκανε να νιώσω εντελώς ανόητος για τον πρωτύτερο ενθουσιασμό μου. Αίφνης μου φάνταζε εξωπραγματικό το γεγονός πως περίμενα να βρω εδώ τον Μάτλοκ Στίβενσον ή τον καθηγητή Τσάρλβιλ μαζί με τους οικονομολόγους και τους υπουργούς της κυβέρνησης που ήταν τριγύρω. Πράγματι, ξαφνιάστηκα τόσο πολύ από την απόσταση ανάμεσα στην κοινωνική εκδήλωση στην οποία είχα βρεθεί και σε εκείνη που είχα πλάσει με τη φαντασία μου το απόγευμα, που όλη μου η αυτοπεποίθηση με εγκατέλειψε, τουλάχιστον προσωρινά, και για περίπου μισή ώρα, παρότι ενοχλημένος, δεν κατάφερα να απομακρυνθώ από το πλευρό του Όσμπορν.

Είμαι βέβαιος πως αυτή η ψυχική διάθεση φταίει για το γεγονός πως, όταν τώρα σκέφτομαι εκείνη τη βραδιά, πολλά πράγματα μου φαίνονται κάπως υπερβολικά ή αφύσικα. Όταν, για παράδειγμα, προσπαθώ να θυμηθώ την αίθουσα, είναι αφύσικα σκοτεινή, παρά τα φώτα στους τοίχους, τα κεριά στα τραπέζια, τους πολυελαίους από πάνω μας – τίποτε από όλα αυτά δεν επηρέασαν το σκοτάδι που δέσποξε. Το χαλί είναι πολύ παχύ, και για να κινηθεί κάποιος στο δωμάτιο, είναι υποχρεωμένος να σέρνει τα πόδια του, ενώ τριγύρω υπάρχουν γκριζαρισμένοι άντρες με μαύρα σακάκια που κάνουν ακριβώς το ίδιο, επιπλέον κάποιοι σπρώχνουν προς τα εμπρός με τους ώμους τους, σαν να προχωρούν μέσα στη θύελλα. Οι σερβιτόροι, επίσης, με τους ασημένιους δίσκους τους, γέρονουν περιέργα για να σχολιάσουν κάτι. Υπάρχουν ελάχιστες κυρίες εκεί μέσα, αλλά και εκείνες που βλέπει κανείς, παραδόξως είναι σβησμένες, σαν να χάνονται μέσα στο δάσος από βραδινά μαύρα κοστούμια.

Όπως είπα, είμαι βέβαιος πως αυτές οι εικόνες δεν είναι ακριβείς, αλλά κάπως έτσι έχει καταγραφεί η βραδιά στον νου μου. Θυμάμαι να στέκομαι παγωμένος και αμήχανος, πίνοντας το ποτό μου, την ώρα που ο Όσμπορν φλυαρούσε ευχαριστημένος με τον έναν μετά τον άλλο καλεσμένο, οι περισσότεροι εξ αυτών τουλάχιστον τριάντα χρόνια μεγαλύτεροί μας. Προσπάθησα μια δυο φορές να πάρω μέρος στη συζήτηση, αλλά η φωνή μου ακουγόταν αισθητά παιδική και, εν πάση περιπτώσει, οι περισσότερες συζητήσεις ήταν επικεντρωμένες σε ανθρώπους ή σε θέματα πάνω στα οποία εγώ είχα απόλυτη άγνοια.

Έπειτα από λίγο, άρχισα να θυμώνω – με τον εαυτό μου, με τον Όσμπορν, με όλη τη διαδικασία. Ένιωθα πως είχα κλάθει δικαίωμα να περιφρονώ τον κόσμο γύρω μου· οι περισσότεροι ήταν άπληστοι και εγωκεντρικοί, στερημένοι από τον όποιο ιδεαλισμό ή την αίσθηση δημόσιας ευθύνης. Ο θυμός αυτός με κινητοποίησε και εντέλει κατάφερα να αποσπαστώ από τον Όσμπορν και να προχωρήσω μέσα στα σκοτεινά, σε άλλο τμήμα της αίθουσας.

Βγήκα σε ένα σημείο που φωτιζόταν από ένα μικρό φανάρι στον τοίχο. Το πλήθος ήταν μικρότερο εδώ και πρόσεξα έναν άντρα με γκριζα μαλλιά γύρω στα εβδομήντα, που κάπνιζε με την πλάτη γυρισμένη στο δωμάτιο. Μου πήρε λίγο χρόνο μέχρι να αντιληφθώ πως εκείνος κοίταζε τον καθρέφτη και πως είχε προσέξει πως τον κοίταζα. Ετοιμαζόμουν να προχωρήσω, όταν είτε χωρίς να στραφεί: «Διασκεδάζετε;».

«Α, ναι», είπα με ένα μικρό γελάκι. «Ευχαριστώ. Ναι, εξαιρετική βραδιά».

«Αλλά νιώθετε λίγο χαμένος, ε;»

Δίστασα, έπειτα γέλασα πάλι. «Μάλλον, λιγάκι. Ναι, κύριε».

Ο άντρας με τα γκριζα μαλλιά γύρισε και με περιεργάστη-

κε προσεκτικά. Έπειτα είπε: «Αν θέλετε, θα σας πω ποιοι είναι ορισμένοι από αυτούς τους ανθρώπους. Έπειτα, αν υπάρχει κάποιος που θα θέλατε να του μιλήσετε, θα σας πάω εκεί και θα σας συστήσω. Τι λέτε για αυτό;»

«Πολύ ευγενικό. Πράγματι πολύ ευγενικό εκ μέρους σας». «Ωραία».

Με πλησίασε περισσότερο και περιεργάστηκε το κομμάτι της αίθουσας που ήταν ορατό σε εμάς. Έπειτα, γέροντας προς το μέρος μου, άρχισε να δείχνει το ένα πρόσωπο μετά το άλλο. Ακόμα και όταν επρόκειτο για κάποιο επιφανές πρόσωπο, δεν ξεχνούσε να προσθέτει, για δική μου διευκόλυνση, την ιδιότητα: «ο επιχειρηματίας», «ο συνθέτης» ή όποια άλλη. Με τους λιγότερο γνωστούς συνόψιζε με κάποιες λεπτομέρειες την καριέρα του ανθρώπου και τον λόγο που ήταν σημαντικό. Νομίζω πως είχε αρχίσει να μου λέει για κάποιον κληρικό που στεκόταν πολύ κοντά μας, όταν σταμάτησε απότομα και είπε: «Α. Βλέπω πως η προσοχή έχει διασπαστεί».

«Λυπάμαι πολύ...»

«Δεν υπάρχει πρόβλημα. Άλλωστε είναι φυσικό. Για έναν νεαρό σαν εσάς».

«Σας διαβεβαιώνω, κύριε...»

«Δε χρειάζεται να απολογείστε». Γέλασε και μου έδωσε μια αγκωνιά. «Τη βρίσκετε ωραία, ε;»

Δεν ήξερα τι να απαντήσω. Δε γινόταν να αρνηθώ πως η προσοχή μου είχε αποσπαστεί από τη νεαρή γυναίκα σε απόσταση μόλις λίγων μέτρων από τα αριστερά μας, που εκείνη τη στιγμή μιλούσε με δυο μεσήλικους άντρες. Παραδόξως, εκείνη την πρώτη φορά που την είδα δε μου φάνηκε καθόλου ωραία. Είναι επίσης πιθανό να ένιωσα, με την πρώτη ματιά, εκείνες τις ποιότητες που στη συνέχεια ανακάλυψα πως ήταν αναπόσπαστο κομμάτι της. Αυτό που είδα ήταν μια μικρόσω-

μη, νεαρή γυναίκα σαν ξωτικό, με σκούρα μαλλιά μέχρι τους ώμους. Παρότι εκείνη τη στιγμή ήταν σαφές πως επιθυμούσε να γοητεύσει τους άντρες με τους οποίους μιλούσε, διέκρινα κάτι στο χαμόγελό της που θα μπορούσε μέσα σε μια στιγμή να μεταβληθεί σε σαρκαστικό μορφασμό. Ένα ελαφρύ κύρωμα στους ώμους της, όπως στα αρπακτικά, έδινε στο παρὰ-στημά της μια υποψία μηχανορραφίας. Πάνω απ' όλα, πρόσεξα ένα συγκεκριμένο χαρακτηριστικό γύρω από τα μάτια της –κάποια σκληρότητα, κάτι το συγκρατημένα απαιτητικό– το οποίο, εκ των υστέρων, ήταν αυτό που πάνω από όλα τα άλλα με έκανε να την κοιτάξω εκείνο το βράδυ καταγοητευμένος.

Έπειτα, κι ενώ εμείς οι δυο συνεχίσαμε να την παρατηρούμε, μας κοίταξε κι εκείνη, και αναγνωρίζοντας τον κύριο δίπλα μου, του έστειλε ένα βιαστικό, ψυχρό χαμόγελο. Ο άντρας με τα γκριζα μαλλιά τη χαιρέτησε με μια κλίση της κεφαλής.

«Όμορφη κοπέλα», μουρμούρισε, καθώς άρχισε να με απομακρύνει από εκεί. «Αλλά δεν έχει κανέναν λόγο ένας νεαρός σαν ελόγου σας να φάει τον χρόνο του για να την κυνηγήσει. Δε θέλω να σας προσβάλω, αλλά δείχνετε αξιοπρεπής. Και ξέρετε, αυτή είναι η δεσποινίδα Χέμινγκς. Η δεσποινίδα Σάρα Χέμινγκς».

Το όνομα δε σήμαινε τίποτα σε εμένα. Αλλά ενώ ο ξεναγός μου νωρίτερα μου είχε δώσει ευσυνειδήτητα πληροφορίες για όσους μου είχε υποδείξει, ξεστόμισε το όνομα αυτής της γυναίκας θεωρώντας πως το γνώριζα ήδη. Οπότε κι εγώ έγνεψα καταφατικά και είπα: «Α, μάλιστα. Αυτή είναι η δεσποινίδα Χέμινγκς».

Ο κύριος σταμάτησε πάλι και περιεργάστηκε το δωμάτιο από την καινούργια προνομιούχα οπτική μας γωνία.

«Λοιπόν, για να δούμε. Θαρρώ πως ψάχνετε κάποιον να σας βοηθήσει να προοδεύσετε στη ζωή. Σωστά; Μην ανησυ-

χείτε. Στο ίδιο παιχνίδι μπήκα κι εγώ όταν ήμουν νέος. Για να δούμε λοιπόν. Ποιον έχουμε εδώ;» Έπειτα στράφηκε απότομα προς το μέρος μου και ρώτησε: «Για πείτε μου ξανά λοιπόν, τι είπατε πως θέλετε να κάνετε στη ζωή σας;».

Φυσικά, μέχρι εκείνη τη στιγμή δεν του είχα πει τίποτα. Αλλά τώρα, έπειτα από έναν μικρό δισταγμό, απάντησα κοφτά: «Ντετέκτιβ, κύριε».

«Ντετέκτιβ; Χμμ». Συνέχισε να περιφέρεται το βλέμμα στο δωμάτιο. «Εννοείτε... αστυνομικός;»

«Ιδιωτικός σύμβουλος, μάλλον».

Έγνεψε καταφατικά. «Φυσικά, φυσικά». Συνέχισε να ρουφάει το πούρο του, βαθιά απορροφημένος στις σκέψεις του. Έπειτα είπε: «Παρεμπιπτόντως, δε σας ενδιαφέρουν τα μουσεία; Τον τύπο εκεί πέρα τον ξέρω χρόνια. Μουσεία. Κρανία. Λείψανα, τέτοιου είδους πράγματα. Δε σας ενδιαφέρουν; Δε θα το έλεγα». Συνέχισε να περιφέρεται το βλέμμα στην αίθουσα, μερικές φορές τεντώνοντας τον λαιμό του για να δει κάποιον. «Φυσικά», είπε κάποια στιγμή, «πολλοί νεαροί ονειρεύονται να γίνουν ντετέκτιβ. Ομολογώ πως κι εγώ κάποτε το ήθελα, στις πιο ευφάνταστες στιγμές μου. Νιώθει κανείς πολύ πιο ιδεαλιστής στην ηλικία σας. Λαχταράει να γίνει ο μεγάλος ντετέκτιβ της εποχής του. Να ξεριζώσει με το ένα του χέρι όλο το κακό από τον κόσμο. Αξιέπαινο. Αλλά στην πραγματικότητα, παιδί μου, πρέπει να έχετε κι άλλους άσους στο μανίκι. Επειδή σε ένα δυο χρόνια από τώρα –δε θέλω να σας προσβάλω– θα νιώθετε διαφορετικά. Σας ενδιαφέρουν τα έπιπλα; Σας ρωτάω επειδή εκεί πέρα στέκεται ο Χάμις Ρόμπερτσον αυτοπροσώπως».

«Με όλο τον σεβασμό, κύριε. Η φιλοδοξία που μόλις σας εμπιστεύτηκα δεν είναι ένα παροδικό καπρόίσιο. Είναι μια επιθυμία που έχω σε όλη μου τη ζωή».

«Όλη σας τη ζωή; Ναι, αλλά πόσο είστε; Είκοσι ένα; Είκοσι δύο; Καλά, φαντάζομαι πως δεν πρέπει να σας αποθαρρύνω. Εντέλει, αν δεν έχουν οι νέοι μας τέτοιες ιδεαλιστικές απόψεις, ποιος θα τις έχει; Και αναμφίβολα, παιδί μου, πιστεύετε πως ο σημερινός κόσμος είναι πολύ πιο φαύλος απ' ό,τι τριάντα χρόνια πριν, σωστά; Ο πολιτισμός είναι στο χείλος του γκρεμού και όλα τα σχετικά, ε;»

«Πράγματι, κύριε», είπα κοφτά, «αυτό το πιστεύω».

«Θυμάμαι πως το ίδιο σκεφτόμουν κι εγώ». Αίφνης ο σαρκασμός του αντικαταστάθηκε από έναν πιο ευγενικό τόνο και μου φάνηκε πως είδα και δάκρυα στα μάτια του. «Για ποιο λόγο νομίζετε πως συμβαίνει αυτό, παιδί μου; Γιατί ο κόσμος χειροτερεύει; Μήπως ο *Homo sapiens* εκφυλίζεται ως είδος;»

«Δεν έχω ιδέα επ' αυτού, κύριε», απάντησα, αυτή τη φορά πιο ευγενικά. «Το μόνο που μπορώ να πω είναι πως για τον αντικειμενικό παρατηρητή, ο σύγχρονος εγκληματίας γίνεται συνεχώς όλο και πιο εύστροφος. Έχει γίνει πιο φιλόδοξος, πιο τολμηρός, και η επιστήμη έχει να προσφέρει μια ολόκληρη καινούργια σειρά από εξελιγμένα εργαλεία στη διάθεσή του».

«Κατάλαβα. Και χωρίς προικισμένους τύπους σαν εσάς στο πλευρό μας, το μέλλον είναι δυσοίωνο, έτσι δεν είναι;» Κούνησε το κεφάλι μελαγχολικά. «Μπορεί να έχετε δίκιο. Πολύ εύκολο να σας χλευάσει ένας γέρος. Ίσως έχετε δίκιο, παιδί μου. Ίσως έχουμε αφήσει την κατάσταση να κατακυλήσει. Αχ».

Ο γκριζομάλλης κύριος υποκλίθηκε ξανά με το κεφάλι, καθώς η Σάρα Χέμινγκς περνούσε από δίπλα μας. Περνούσε μέσα από το πλήθος με υπεροπτική χάρη, το βλέμμα της πήγαινε δεξιά κι αριστερά ψάχνοντας –έτσι μου φάνηκε τουλάχιστον– κάποιον που εκείνη θεωρούσε άξιο της προσοχής

της. Μόλις είδε την παρέα μου, του χάρισε το ίδιο βιαστικό χαμόγελο όπως και πριν, αλλά δεν έκοψε το βήμα της. Για ένα μόνο δευτερόλεπτο, το βλέμμα της έπεσε πάνω μου, αλλά σχεδόν αμέσως –πριν προλάβω να χαμογελάσω– με προσπέρασε και προχώρησε προς κάποιον που είχε εντοπίσει στην άλλη πλευρά της αίθουσας.

Αργότερα το ίδιο βράδυ, την ώρα που ο Όσμπορν κι εγώ ήμασταν καθισμένοι μέσα σε ένα ταξί που μας πήγαινε προς το Κένσινγκτον, προσπάθησα να μάθω κάτι περισσότερο για τη Σάρα Χέμινγκς. Ο Όσμπορν, παρά τις δήθεν διαμαρτυρίες του για την πληκτική βραδιά, ήταν πολύ ικανοποιημένος με τον εαυτό του και λαχταρούσε να μου διηγηθεί με λεπτομέρειες τις τόσες συζητήσεις που είχε κάνει με κάποια σημαίνοντα πρόσωπα. Δεν ήταν εύκολο τότε να του θέσω το θέμα της δεσποινίδας Χέμινγκς χωρίς να φανώ αδικαιολόγητα περιέργος. Κάποια στιγμή, ωστόσο, τον έκανα να πει: «Δεσποινίδα Χέμινγκς; Α, μάλιστα, αυτή. Ήταν αρραβωνιασμένη με τον Χέριουτ-Λούις. Ξέρεις, τον διευθυντή ορχήστρας. Έπειτα αυτός πήγε και έδωσε εκείνο το κονσέρτο για τον Σούμπερτ στο Άλμπερτ Χολ πέρσι το φθινόπωρο. Θυμάσαι την πανωλεθρία;».

Όταν ομολόγησα την άγνοιά μου, ο Όσμπορν συνέχισε: «Δεν έφθασαν στο σημείο να πετάνε καρτέλες, αλλά τολμώ να πω πως θα γινόταν κι αυτό, αν δεν τις είχαν βιδώσει στο πάτωμα. Ο δημοσιογράφος της *Times* περιέγραψε την παράσταση ως “απόλυτη παρωδία”. Η μήπως είπε “σύλληψη”; Τέλος πάντων, εκείνον δεν τον ένοιαξε και πολύ».

«Και η δεσποινίδα Χέμινγκς...»

«Τον πέταξε σαν καυτή πατάτα. Δηλαδή του πέταξε το δαχτυλίδι των αρραβώνων. Και έκτοτε έχει κρατήσει μεγάλη απόσταση από αυτόν τον κύριο».

«Και όλα αυτά εξαιτίας ενός κονσέρτου;»

«Ε ναι, ήταν η απόλυτη φρίκη. Προκάλεσε μεγάλο σάλο. Η διάλυση του αρραβώνα, εννοώ. Αλλά τι βαρετοί τύποι ήταν απόψε όλοι αυτοί εκεί μέσα, Μπανκς. Πιστεύεις πως, όταν θα φθάσουμε κι εμείς σ' αυτή την ηλικία, θα φερόμαστε έτσι;»

Εκείνη την πρώτη χρονιά, μετά το Κέιμπριτζ, λόγω της φιλίας μου με τον Όσμπορν κυρίως, βρισκόμουν κι εγώ τακτικά σε πολλές κοινωνικές εκδηλώσεις. Τώρα που σκέφτομαι πάλι εκείνη την περίοδο της ζωής μου, μου φαίνεται πως ήταν απίστευτα ρηχή. Υπήρχαν γεύματα, δείπνα, κοκτέιλ πάρτι που συχνά λάμβαναν χώρα σε κατοικίες γύρω από το Μπλούμσμπερι και το Χόλμπορν. Ήμουν αποφασισμένος να απαλλαγώ από την αμηχανία που είχα επιδείξει εκείνη τη βραδιά στο Τσάρινγκγουερθ, και η συμπεριφορά μου σε αυτές τις περιστάσεις γινόταν όλο και πιο σίγουρη. Και πράγματι, για ένα διάστημα, θα μπορούσα να πω πως είχα καταφέρει να πάρω κι εγώ μια θέση μέσα στους πλέον κοσμικούς λονδρεζικούς «κύκλους».

Η δεσποινίδα Χέμινγκς δεν ήταν μέρος του δικού μου κύκλου, αλλά ανακάλυψα πως κάθε φορά που την ανέφερα σε φίλους, τη γνώριζαν. Επιπλέον, την έβλεπα από καιρού εις καιρόν σε διάφορες εκδηλώσεις, ή σε τσαγερίες πολυτελών ξενοδοχείων. Εν πάση περιπτώσει, εγώ κατάφερα να συλλέξω έναν αριθμό πληροφοριών αναφορικά με τη σταδιοδρομία της στη λονδρεζική κοινωνία.

Τι περίεργο να ξαναφέρνω στον νου μου μια εποχή όπου τέτοιες αόριστες, από δεύτερο χέρι, εντυπώσεις ήταν όλα όσα ήξερα για εκείνη! Δεν άργησα πολύ για να καταλάβω πως υπήρχαν πολλοί που δεν την εκτιμούσαν. Ακόμα και πριν

από τη διάλυση του αρραβώνα με τον Άντονι Χέριοτ-Λούις, φαίνεται πως είχε ήδη κάνει εχθρούς λόγω της «ευθύτητάς» της, όπως έλεγαν. Φίλοι του Χέριοτ-Λούις –η αντικειμενικότητα των οποίων, για να είμαστε δίκαιοι, δεν μπορεί να ληφθεί σοβαρά υπόψη πάνω σε αυτό το ζήτημα– περιέγραφαν το πόσο ανελέητα είχε κυνηγήσει τον διευθυντή ορχήστρας. Άλλοι έλεγαν πως είχε χειριστεί επιδέξια τους φίλους του Χέριοτ-Λούις προκειμένου να τον πλευρίσει. Η επακόλουθη απόρριψή του, μετά τις τόσες αποφασιστικές προσπάθειές της, θεωρήθηκε γριφώδης από κάποιους, από άλλους, απλώς μια αδιάψευστη απόδειξη των κυνικών προθέσεών της. Αντιθέτως, συνάντησα αρκετούς που μιλούσαν θετικά για τη δεσποινίδα Χέμινγκς. Συχνά την περιέγραφαν ως «ευφυή», «γοητευτική», «σύνθετη». Οι γυναίκες ειδικά υπερασπιζόνταν το δικαίωμά της να διαλύσει έναν αρραβώνα, όποιοι κι αν ήταν οι λόγοι. Ωστόσο, ακόμα και οι υποστηρικτές της συμφωνούσαν πως ήταν «μια νεόκοπη σνομπ»: πως δε θεωρούσε ένα άτομο άξιο σεβασμού εκτός και αν είχε ένα βαρύγδουπο όνομα. Και οφείλω να ομολογήσω πως, παρακολουθώντας την εκ του μακρόθεν, όπως και έκανα εκείνη τη χρονιά, δεν είχα προσέξει κάτι που να αντικρούσει αυτούς τους ισχυρισμούς. Πράγματι, μερικές φορές είχα την εντύπωση πως ήταν ανίκανη να αναπνεύσει άλλον αέρα πέραν του αέρα που ανέπνεαν οι διακεκριμένοι άνθρωποι. Για ένα διάστημα συνδέθηκε με τον Χένρι Κουίν, τον ποινικολόγο, για να πάρει τις αποστάσεις της αργότερα, όταν απέτυχε με την υπόθεση του Τσαρλς Μπράουνινγκ. Έπειτα ακούστηκαν φήμες για την αναθέμανση της φιλίας της με τον Τζέιμς Μπίκον, που εκείνη την εποχή ήταν ένας ανερχόμενος υπουργός της κυβέρνησης. Σε κάθε περίπτωση, μέχρι αυτή τη στιγμή, είχε γίνει απόλυτα σαφές σε εμένα τι εννοούσε ο γκριζομάλλης

άντρας όταν έλεγε πως δεν υπήρχε λόγος «ένας τύπος σαν ελόγου μου» να κυνηγήσει τη δεσποινίδα Χέμινγκς. Φυσικά, δεν είχα καταλάβει απόλυτα τα λόγια του εκείνη τη στιγμή. Τώρα που τα καταλάβαινα, βρέθηκα να ακολουθώ τις δραστηριότητες της δεσποινίδας Χέμινγκς εκείνη τη χρονιά με ένα ανεξήγητο ενδιαφέρον. Παρ' όλα αυτά, δεν κατάφερα να μιλήσω μαζί της μέχρι ένα απόγευμα σχεδόν δυο χρόνια μετά την πρώτη φορά που την είδα στο Τσάρινγκγουερθ Κλαμπ.

Έπαιρνα το τσάι μου στο *Waldorf Hotel* με έναν γνωστό μου, όταν κάποια εκκρεμότητα τον υποχρέωσε αίφνης να αναχωρήσει. Κι έτσι απέμεινα εκεί μόνος, καθισμένος στο φουαζέ του *Palm Court*, τρώγοντας άπληστα κουλουράκια και μαρμελάδες, όταν πρόσεξα τη δεσποινίδα Χέμινγκς να κάθεται μόνη της κι αυτή, ψηλά σε ένα από τα τραπέζια στον εξώστη. Όπως ήδη ανέφερα, δεν ήταν η πρώτη φορά που την έβλεπα σε τέτοια μέρη, αλλά το συγκεκριμένο απόγευμα η κατάσταση ήταν διαφορετική. Καθώς δεν είχε περάσει ούτε μήνας από το πόρισμα της υπόθεσης Μάνερινγκ, κι εγώ, κατά κάποιο τρόπο, πετούσα στα σύννεφα. Οπωσδήποτε, εκείνη η περίοδος μετά τον πρώτο μου δημόσιο θρίαμβο ήταν μεθυστική. Πολλές καινούργιες πόρτες είχαν ξαφνικά ανοίξει· προσκλήσεις έρχονταν από εντελώς νέες πηγές· κάποιοι, που προηγουμένως ήταν απλώς ευχάριστοι μαζί μου, αναφωνούσαν κατενθουσιασμένοι όταν έμπαινα σε ένα δωμάτιο. Δεν ήταν να απορεί κανείς που το είχα πάρει λίγο επάνω μου.

Εν τοιαύτη περιπτώσει, εκείνο το απόγευμα στο *Waldorf*, βρέθηκα να σηκώνομαι και να πηγαίνω στον εξώστη. Δεν είμαι σίγουρος τι ήταν αυτό που περιμένα. Ωστόσο είναι χαρακτηριστικό της ανταρσκειας που είχα εκείνη την εποχή το

γεγονός πως δε στάθηκα να σκεφτώ αν ήθελε η δεσποινίδα Χέμινγκς να γνωριστούμε. Ίσως μια μικρή υποψία να πέρασε από τον νου μου την ώρα που περνούσα τον πιανίστα και πλησίαζα το τραπέζι όπου εκείνη καθόταν και διάβαζε ένα βιβλίο. Αλλά θυμάμαι πως ένιωσα μάλλον ικανοποιημένος με τον τρόπο που ακούστηκε η φωνή μου, αβρή και παιχνιδιάρικη, να λέει: «Με συγχωρείτε, αλλά νομίζω πως είναι καιρός να σας συστηθώ. Έχουμε τόσους κοινούς φίλους. Είμαι ο Κρίστοφερ Μπανκς».

Κατάφερα να προφέρω το όνομά μου με πομπώδη τρόπο, αλλά ήδη η αυτοπεποίθησή μου είχε αρχίσει να υποχωρεί. Κι αυτό διότι η δεσποινίδα Χέμινγκς είχε σηκώσει τα μάτια και με κοίταζε με ένα ψυχρό, διερευνητικό βλέμμα, ενώ στη σιωπή που ακολούθησε έριξε μια γρήγορη ματιά πάλι στο βιβλίο της, σαν αυτό να είχε αφήσει ένα επιφώνημα διαμαρτυρίας. Τέλος, με απορημένη φωνή είπε: «Α, ναι; Πώς είστε;».

«Υπόθεση Μάνερινγκ», είπα ο ανόητος. «Μπορεί να έχετε διαβάσει σχετικά».

«Μάλιστα. Κάνατε την έρευνα».

Ήταν αυτά τα λόγια, ειπωμένα με τόση σιγουριά, που με έκαναν να χάσω την ισορροπία μου. Καθώς αυτά δεν ειπώθηκαν με κάποιον τόνο διαπίστωσης, αλλά σαν μια υποτονική δήλωση, πως δηλαδή εκείνη, όλο αυτόν τον καιρό, γνώριζε την ταυτότητά μου, ωστόσο αυτό δεν εξηγούσε τον λόγο που στεκόμουν δίπλα στο τραπέζι της. Αίφνης ένιωσα τον ιλιγγιώδη ενθουσιασμό των προηγούμενων ημερών να γίνεται καπνός. Και νομίζω πως τότε ήταν, την ώρα που άφηνα ένα νευρικό γέλιο, που συνειδητοποίησα πως η υπόθεση Μάνερινγκ, παρά την επιβεβαιωμένη ευφυΐα της έρευνάς μου, παρά τον έπαινο των φίλων μου, κατά κάποιο τρόπο δεν είχε και μεγάλη σημασία στο ευρύτερο κοινό, όπως είχα πιστέψει.

Είναι επίσης πιθανόν να κάναμε μια καθ' όλα πολιτισμένη συζήτηση πριν εγώ αρχίσω να οπισθοχωρώ για να επιστρέψω στο τραπέζι μου. Σήμερα μου φαίνεται πως η δεσποινίδα Χέμινγκς ήταν απολύτως δικαιολογημένη να φερθεί όπως φέρθηκε· πόσο παράλογο ήταν να φανταστώ πως μια υπόθεση σαν εκείνη του Μάνερινγκ θα ήταν αρκετή για να την εντυπωσιάσει! Αλλά θυμάμαι πως, όταν ξανακάθισα, ένιωθα θυμό και απόρριψη. Από το μυαλό μου πέρασε η σκέψη πως δεν είχα απλώς γελοιοποιηθεί στα μάτια της δεσποινίδας Χέμινγκς, αλλά πως αυτό γινόταν συνεχώς καθ' όλη τη διάρκεια του προηγούμενου μήνα· πως οι φίλοι μου, παρά τους επαίνους και τα συγχαρητήρια, γελούσαν μαζί μου.

Την επόμενη μέρα είχα αποδεχτεί πως μου άξιζε πλήρως η λαχτάρα που είχα πάρει. Ωστόσο εκείνο το επεισόδιο στο *Waldorf* πιθανόν να μου προκάλεσε συναισθήματα αντιπάθειας απέναντι στη δεσποινίδα Χέμινγκς, τα οποία δεν αποτίναξα ποτέ – και τα οποία εν μέρει συνέβαλαν και στα χθεσινά δυσάρεστα γεγονότα. Όμως, εκείνη την εποχή, προσπάθησα να δω το γεγονός ως θεόσταλτο. Είχε, εντέλει, φανερώσει σε εμένα το πόσο εύκολο ήταν να απομακρυνθείς από τους πλέον αγαπημένους σου στόχους. Ο στόχος μου ήταν να καταπολεμήσω το κακό –και ειδικά το πιο ύπουλο, το πιο καλά κρυμμένο κακό– επομένως, δεν ωφελούσε διόλου να αναζητώ τη δημοτικότητα ανάμεσα στους κοινωνικούς κύκλους.

Έκτοτε σταμάτησα τις πολλές κοινωνικότητες και αποφασίθηκα περισσότερο στη δουλειά μου. Μελέτησα σημαντικές υποθέσεις του παρελθόντος και απορρόφησα νέες γνώσεις από άλλα πεδία που θα μπορούσαν να μου φανούν κάποια μέρα χρήσιμες. Εκείνη την εποχή, επίσης, άρχισα να μελετώ την καριέρα διάφορων ντετέκτιβ που είχαν εδραιώσει τη φήμη τους, και ανακάλυψα πως θα μπορούσα να χαράξω

μια διαχωριστική γραμμή ανάμεσα σε αυτούς των οποίων η φήμη οφειλόταν μόνο στα επιτεύγματά τους και σε εκείνους που ήταν αποτέλεσμα μιας θέσης μέσα σε έναν ισχυρό κύκλο με επιρροή. Υπήρχε, όπως αντιλήφθηκα, ένας σωστός και ένας λανθασμένος τρόπος για να αποκτήσει φήμη ένας ντετέκτιβ. Εν ολίγοις, όσο κι αν είχα ενθουσιαστεί από τις επαφές που μου έφερε η υπόθεση Μάνερινγκ, αμέσως μετά τη συνάντηση εκείνη στο *Waldorf*, θυμήθηκα το παράδειγμα των γονιών μου και αποφάσισα να μην επιτρέψω σε επιπρόλαιες ενασχολήσεις να με εκτρέψουν από την πορεία μου.

Γεννημένος στη Σανγκάη στις αρχές του εικοστού αιώνα, ο Κρίστοφερ Μπανκς μένει ορφανός στην ηλικία των εννέα χρόνων, όταν εξαφανίζονται ο ένας μετά τον άλλο οι γονείς του. Τώρα, περισσότερο από είκοσι χρόνια μετά, είναι διάσημος ντετέκτιβ και οι υποθέσεις που λύνει μαγνητίζουν πάντα τη λονδρέζικη κοινωνία. Κι όμως, παρά την εμπειρία και την ικανότητά του, δεν έχει καταφέρει να ρίξει φως στις συνθήκες των υποτιθέμενων απαγωγών των γονιών του. Για τον λόγο αυτόν ο Μπανκς ταξιδεύει στη λαβυρινθώδη πόλη των παιδικών του χρόνων, με την ελπίδα να λύσει το μυστήριο του επώδυνου παρελθόντος του. Εκεί όμως ανακαλύπτει ότι ο πόλεμος καταστρέφει ανελέητα τη Σανγκάη και συνειδητοποιεί ότι δεν μπορεί πλέον να εμπιστευτεί ούτε τις αναμνήσεις του ούτε τους ανθρώπους γύρω του.

Αριστουργηματικό και ψυχολογικά διεισδυτικό, το ΟΤΑΝ ΗΜΑΣΤΕ ΟΡΦΑΝΟΙ είναι ένα βιβλίο για τη μνήμη και το παρελθόν, γραμμένο με τον μοναδικό τρόπο του βραβευμένου με Νομπέλ Λογοτεχνίας Καζούο Ισιγκούρο.

Εκδόσεις **ΨΥΧΟΓΙΟΣ**

www.psichogios.gr

ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ: 22169